

Man met ballen

Ahmed Zaino uit Syrië vocht voor de toekomst van zijn land met pingpongballen en rode verf. Zijn creatieve, geweldloze verzet gaf zijn landgenoten hoop.

DOOR ELLEKE BAL

OP EEN ZWOELE OKTOBERAVOND IN 2011 zitten twee jonge mannen op de rand van een fontein in het stadscentrum van Damascus. Het loopt al tegen middernacht en er hangt een dreigende stilte in de lucht in de oude Arabische stad met haar smalle, mysterieuze straatjes en talrijke bazaars en koffiehuisen. Ze praten zachtjes met elkaar.

De veiligheidstroepen van president Bashar al-Assad zijn aanwezig op straat. Rusland en China hebben net een veto uitgesproken over de resolutie van de VN-veiligheidsraad, die de Syrische overheid had moeten dwingen geen geweld te gebruiken tegen burgers. De staatsmedia zenden natuurdocumentaires uit.

Een van de mannen steekt een sigaret op. De ander stopt langzaam zijn hand in zijn broekzak, haalt er een servetje met gekleurd poeder uit, en legt dit in het water. Ze staan op en lopen weg. Niemand die ze opmerkt.

Die nacht kleuren de fontein van Damascus

AHMED ZAINO GOOIDE TUDENS DE SYRISCHE BURGEROORLOG ORANJE PINGPONGBALLETJES DOOR DE STRATEN VAN DAMASCUS WAAROP HIJ INSPIRERENDE TEKSTEN SCHREEF, OM ZO ZIJN LANDGENOTEN AAN HET DENKEN TE ZETTEN.

SYRISCHE KINDEREN ZINGEN EN SCHREEUWEN LEUZEN IN EEN VLUCHTELINGENKAMP BIJ HET DORP ATMA, IN HET NOORDEN VAN HET LAND. DOOR DE TRAGISCHE BURGEROORLOG IN SYRIË ZIJN AL MINSTENS 2,5 MILJOEN SYRIËRS OP DE VLUCHT GESLAGEN.

'We weten dat het regime ons gaat beschieten. Als we terugschieten, zullen er nog veel meer doden vallen. We moeten proberen een andere taal te gebruiken.'

AHMED ZAINO, VERZETSACTIVIST

langzaam rood. Als de zon opkomt en de stedelingen wakker worden, zien ze water als bloed uit hun fonteynen stromen. Er ontstaan verhitte discussies op straat. Wat is er aan de hand? Automobilisten filmen de fonteynen stiekem vanuit hun auto.

Die ochtend wordt Ahmed Zaino, een 27-jarige architect, pas laat wakker, nog moe van zijn nachtelijke avonturen. Zodra hij de deur uit stapt, wordt hij op straat aangesproken: 'Moet je horen wat ze hebben gedaan! De fonteynen zijn rood! Iedereen praat erover!' Later die dag hoort hij dat de militairen van de veiligheidsdienst van Assad niet wisten hoe snel ze de fonteynen stil moesten leggen. Een week lang waren ze bezig met het verversen van het water.

Twee jaar later glimlacht Zaino als hij erover vertelt. Hij praat vol enthousiasme verder over de keer dat hij met zijn vrienden oranje pingpongballetjes door de straten van Damascus gooide waarop stond 'Hurriyah! (Vrijheid!)', en hoe de mannen in uniform en met geweren achter de stuiterende balletjes aan renden om ze te verzamelen. 'Als je niet met wapens wil praten, moet je een andere taal spreken', zegt hij.

Met een klein clubje vrienden vormde Zaino in 2011 en 2012 een dappere en

vindrijke geweldloze verzetbeweging in Syrië. Ze wisten het regeringsleger met humor te misleiden, en de Syriërs moed in te spreken en hoop op verandering te geven. Maandenlang voerden ze onophoudelijk actie. Ze demonstreerden elke dag, verstoepen luidsprekers in bomen waaruit antiregimespeeches klonken, maakten opnames van demonstraties die ze vervolgens afspeelden op openbare plekken, lieten ballonnen op waaraan kaartjes zaten geknoopt met hoopvolle berichten, verzamelden zich 's nachts op de daken van Damascus en riepen urenlang: *Vrijheid voor Syrië!*

Aan *The Optimist* vertelt Zaino voor het eerst zijn indrukwekkende verhaal. Een belangrijk verhaal over de moedige keuzes die jongeren als hij maakten. Een verhaal dat het verdient deel uit te maken van de geschiedschrijving over de Syrische burgeroorlog.

AHMED ZAINO IS EEN VERLEGEN jongen met grote donkere ogen. Tijdens onze gesprekken deelt hij af en toe met veel passie zijn dromen voor Syrië, maar hij staart ook geregeld droevig voor zich uit, bijvoorbeeld als hij spreekt over de vrienden die hij kwijtraakte in de oorlog. Zaino, opgeleid tot architect aan de Al-Baath

Universiteit in Homs, woont inmiddels in een klein appartementje in Parijs. Hij ontvluchtte Syrië in de zomer van 2012, nadat het hoofd van de veiligheidsdienst hem persoonlijk zou hebben gezegd: 'Kom nooit terug naar Syrië, of ik vermoord je.' Hoe was het zover gekomen?

Zaino kan zich de eerste keer dat hij in Damascus de straat op ging nog goed herinneren. Het was maart 2011. De Arabische Lente was aan de gang. Een deel van de bevolking van Syrië kwam in opstand tegen de regering en tegen Bashar al-Assad, de personificatie van de bijna vijf decennia durende heerschappij van zijn familie en de Ba'ath partij. 'Niemand kon de leuzen schreeuwen omdat iedereen huilde van vreugde. Ik was ook emotioneel, omdat ik dacht: *eindelijk, we gaan een nieuw Syrië bouwen.*

Al tijdens de eerste protesten werden de demonstranten uiteengedreven door de politie. Honderden betogers werden gedood. Politieagenten werden steeds gewelddadiger naarmate de protesten aanhielden. Ze begonnen mensen te martelen en doden.

Zaino zag om zich heen vrienden die ook wilden vechten. Hij voerde veel discussies met hen. 'Ik zei tegen ze: jongens, wat er ook gebeurt, we moeten proberen een andere taal

te gebruiken. We weten dat het regime ons gaat beschieten en blijft bombarderen. Mensen zullen sterven. Maar als we terugschieten, zullen er nog veel meer doden vallen.'

Hij kreeg gelijk. In de herfst vormden de opstandelingen het Vrije Syrische Leger. De strijd werd grimmiger. Er volgden gewapende aanvallen tegen legerposten en gasleidingen. Het was het begin van een slepende burgeroorlog. Inmiddels zijn zeker 120.000 mensen omgekomen. Vooral burgers, beweert het Syrische Observatorium voor de Mensenrechten. Zo'n 2,5 miljoen mensen zijn op de vlucht geslagen. Volgens Stichting Vluchteling is een derde van de bevolking, zo'n 7 miljoen mensen, afhankelijk van humanitaire hulp.

De geweldloze verzetbeweging heeft in conflicten zoals in Syrië een veel grotere rol dan vaak wordt gedacht, werd aangevoerd door politicologe Erica Chenoweth, verbonden aan de universiteiten van Denver en Oslo. Ze onderzocht 323 geweldloze en gewelddadige verzetbewegingen tussen 1900 tot 2006. Haar conclusie: geweldloos verzet is twee keer zo effectief als gewelddadig verzet. Ze schreef er een boek over: *Why civil resistance works: the strategic logic of nonviolent conflict.*

'Ik kan niet zeggen dat de oorlog niet was ontstaan als de oppositie geweldloos was gebleven', begint Chenoweth voorzichtig, 'maar gebaseerd op onze data had het geweldloze verzet een veel betere kans om te winnen dan het gewapende verzet.'

Om beter te begrijpen waarom het zo belangrijk is wat Ahmed Zaino deed, moet u zich eens proberen voor te stellen hoe de situatie in Damascus was in de herfst van 2011, vervolgt Chenoweth. 'Mensen waren bang en verward. Ze hoorden alleen de retoriek van het regime en wisten niet meer wie ze moesten geloven. Dan zie je ineens een fontein rood kleuren, en je gaat je afvragen wat er aan de hand is. Je ziet andere tekenen van verzet. En ineens ben je dan bereid om voor de riskante optie te gaan en de oppositie te steunen, omdat je weet dat je niet alleen staat.'

Zaino wordt emotioneel als hij denkt aan het effect van zijn acties. 'Mijn vrienden zeiden tegen me dat ik naïef was. En dat begrijp ik.' Hij wist ook van de tientallen burgerdoden in de steden Al-Rastan en Houla, voor zijn vrienden genoeg reden om uit woede met geweren de straat op te gaan. Maar dan

zegt hij weer ferm: 'Ik kan niet met een wapen praten.'

Maar Zaino wilde wél iets doen. Eerst bleef het vooral bij protesteren. Dat werd steeds moeilijker naarmate het leger sterker werd en het gevaarlijke en bedwelmende lachgas ging gebruiken. Zaino vertelt dat hij op YouTube een instructiefilmje zag over hoe je gasmaskers maakt van colablikjes gevuld met koolstof. Samen met een groepje vrienden besloot hij er driehonderd van te maken, zodat de demonstranten die op konden zetten en langer op straat konden blijven om verzet te bieden.

Maanden gingen voorbij, de oorlog werd steeds heviger. Zaino wilde meer mensen bereiken, 'om ze te laten weten dat er ook normale Syriërs waren die niet wilden vechten.' Een vriendin van hem had een kopie van een boek van de Amerikaanse politicoloog Gene Sharp, de inspirator van vele geweldloze verzetbewegingen, bemachtigd, waarin hij 198 methoden ontvouwt. Met vrienden werkte Zaino door aan nieuwe acties. Al zijn spaargeld ging er aan op.

In een verlaten kantoor verzamelden ze tachtig megafoons, waar ze een versterker, luidspreker, alarmklok en radio aan vastplakten met tape. Die werden in het geheim door heel Damascus verspreid. Op een donkere nacht in december schrok de hele stad wakker van de luide muziek op straat: een oud lied over het moederland Syrië, dat in de tijden van Assad niet gezongen mocht worden. Daarna klonk een speech van Zaino. 'Wij zijn het volk! Het is niet nodig dat er mensen sterven! We moeten ophouden met elkaar te vermoorden.'

De reacties waren overweldigend, de inwoners van Damascus liepen met tranen in hun ogen naar buiten. Zaino vertelt schaterlachend dat een aantal militairen een boom moest omzagen om de megafoon die bovenin was bevestigd zo snel mogelijk uit te schakelen.

Zaino zelf kon het niet meemaken. Hij werd een dag voorafgaand aan de actie gearresteerd. Tot zijn verbazing werd hij vrijgelaten. Hij moest voorzichtiger zijn, maar ging door, samen met vier vrienden. Hij werkte ook samen met andere geweldloze activisten in Damascus. Bijvoorbeeld met de groep jongeren die in een regeringsgebouw alle deuren vastlijmden zodat niemand er meer in of uit kon.

Er waren ook grotere acties. Honderden

'De geweldloze
verzetsbeweging heeft
in conflicten zoals in
Syrië een veel grotere
rol dan vaak wordt
gedacht.'

ERICA CHENOWETH, POLITICOLOGE

jongeren deden mee aan het oplaten van ballonnen met kaartjes waarop hoopvolle teksten voor de Syrische bevolking stonden geschreven. En Zaino's actie met de pingpongballen kreeg veel navolging. Zaino kocht een hele lading pingpongballen en schreef met een pen daarop teksten als: *Vrijheid!*, of, *jij en ik: nog steeds broeders*, bedoeld voor de militairen van het regeringsleger, om te proberen ze tot overlopen te verleiden. Ze gooiden die over straat bij het paleis van Assad en renden daarna snel naar een schuilplaats.

Maar de geweldloze verzetsgroep bleef te klein, meent Erica Chenoweth. Vergelijkbare oppositiebewegingen die succes hadden, slaagden er allemaal in steeds meer mensen te betrekken bij hun acties. De drempel om mee te doen aan een geweldloze actie ligt vaak lager dan om fysiek te gaan vechten, zo verklaart ze het succes van geweldloos verzet. Maar in Syrië bleek dat moeilijk, omdat het geweld al binnen een maand of negen was geëscaleerd. 'Volgens onze data', zegt Chenoweth, 'heeft de gemiddelde

geweldloze campagne ten minste tweeënhalf jaar nodig om een succes te worden.'

NADAT ZAINO VOOR DE TWEEDE keer was gearresteerd, gemarteld en bedreigd werd met de dood, is hij via Jordanië naar Frankrijk gevlucht. Daar is hij diep ongelukkig, zegt hij. Hij heeft asiël aangevraagd en kan niet reizen buiten de Europese Unie zolang hij geen visum heeft. Het liefst zou hij in de vluchtelingenkampen langs de grenzen van Syrië gaan werken. Nu probeert hij vanuit Parijs toch nog een bijdrage te leveren.

Hij werkt onder meer als adviseur voor een liefdadigheidsorganisatie, Besmet Amal, waarvoor hij in Frankrijk geld probeert in te zamelen. Zo heeft hij het via *crowdfunding* al voor elkaar gekregen dat in het Syrische dorp Ma'arrat al-Numan een satellietoren en een bakkerij zijn gebouwd.

Chenoweth zegt dat geweldloze burgerbewegingen nog steeds een grote rol kunnen spelen in Syrië. 'Ze kunnen de situatie veiliger maken, en een beter leven voor de Syriërs creëren door voedsel, onderdak, objectieve informatie en medische hulp te leveren. Dát is ook een belangrijke geweldloze bijdrage.'

En hoewel Zaino en zijn vrienden hun geweldloze strijd niet hebben gewonnen, hebben ze volgens Chenoweth een cruciaal aandeel gehad in de geschiedschrijving van de oorlog die nog altijd aan de gang is. Ze noemt het 'cognitieve bevrijding', de bevrijding die plaatsvindt als mensen ineens inzien dat ze geen slachtoffers zijn van een politieke situatie, maar een keuze hebben om anders te gaan denken over het heersende regime, en in actie te komen voor hun vrijheid.

De krachtigste acties van Zaino en zijn vrienden draaiden om humor, zegt Chenoweth. 'Door hun campagnes beseften mensen zich plotseling dat hun overtuigingen over het regime wel eens op leugens gebaseerd konden zijn. Daardoor kregen ze zelfvertrouwen over hun mogelijke eigen rol in de verzetsbeweging. Ze voegt eraan toe: 'Ik denk dat veel mensen op andere gedachten zijn gezet door het geweldloos verzet, en dat kan wel eens de belangrijkste vorm van bevrijding zijn.' ■

ELLEKE BAL *vraagt zich af wat zij zou doen in tijden van oorlog.*

Verzetskunstenaars

AHMED ZAINO IS EEN VAN DE ACTIVISTEN DIE WORDEN GEVOLGD IN DE DOCUMENTAIRE *Everyday Rebellion*. Deze film, die onlangs tijdens het IDFA in Amsterdam werd vertoond, gaat over de wereldwijde opkomst van geweldloos verzet. De filmmakers

volgden onder meer de inmiddels beroemde Yes Men, de activisten van de Arabische Lente en de topless provocateurs FEMEN, die aandacht vragen voor de patriarchische samenleving in de Oekraïne.

Everyday Rebellion is gemaakt door Arman en Arash Riahi, twee Iraanse broers die in Oostenrijk opgroeiden. Zij begonnen te filmen tijdens de golf van protest in hun geboorteland rond de verkiezingen in 2009. Ze raakten geïnspireerd door activisten die geweldloos verzet plegen, tijdens oorlogen, of om te protesteren tegen economische of sociale ongelijkheid. Tijdens het filmen hoorden de broers van het bestaan van een ondergrondse beweging in Syrië. De situatie in dat land was inmiddels zorgwekkend.

De broers waren meteen enthousiast over Ahmed Zaino. 'We dachten dat geweldloos verzet niet genoeg tijd had gekregen om zich te ontwikkelen in Syrië', zegt Arash Riahi, 'totdat we Ahmed en zijn vrienden ontmoetten.' Arman Riahi voegt toe: 'Bedenk dat er altijd mensen zijn die niet alleen maar zien hoe hopeloos de situatie is. Mensen als Ahmed hebben een feilloos gevoel voor onrechtvaardigheid. Ze proberen er iets aan te doen, terwijl de kogels ze om de oren vliegen. Je moet daar echt sterk voor zijn. En vooral ook creatief. Als het geen oorlog zou zijn, waren ze vast kunstenaars.'

De Riahi's werken hard aan de website www.everydayrebellion.com, waar ze een online ontmoetingsplek voor geweldloze verzetsactivisten willen vormen. Op de site zijn methoden en handleidingen voor geweldloos verzet te vinden, interviews met activisten en experts, en ook wetenschappelijke artikelen van de politicologe Erica Chenoweth over de effectiviteit van geweldloos verzet. | E.B.